

SUG'URTA SOHASINI RAQAMLASHTIRISH: XALQARO TAJRIBA VA MILLIY AMALIYOT

INSURANCE DIGITALIZATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND NATIONAL PRACTICE

¹**Ashirov Jalil
Baxridinovich**

¹*"Alskom sug'urta kompaniyasi" AJ Bosh direktor o'rinbosari.*
ORCID: 0009-0005-8231-4939, **G-mail:** mega.jalil87@gmail.com

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada sug'urta sohasini raqamlashtirishning zamonaviy holati, xalqaro tajriba va milliy amaliyot asosida tahlil qilingan. Tadqiqot davomida raqamli texnologiyalarni joriy etishning sug'urta xizmatlari samaradorligi, risklarni baholash va mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga ta'siri yoritilgan. Xalqaro tajribalarni hisobga olgan holda milliy sug'urta bozori uchun amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Eng. - This article analyzes the current state of insurance digitalization based on international experience and national practice. The study examines the impact of digital technologies on the efficiency of insurance services, risk assessment, and customer service quality. Based on international best practices, practical recommendations for the development of the national insurance market are proposed.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ raqamli sug'urta, sug'urta sohasini raqamlashtirish, InsurTech, xalqaro tajriba, milliy amaliyot.

❖ digital insurance, insurance digitalization, InsurTech, international experience, national practice.

Kirish.

Jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi moliya sektori, xususan sug'urta sohasida chuqur institutsional va texnologik o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. An'anaviy sug'urta modellarining raqamli formatga o'tishi, onlayn platformalar va mobil ilovalar orqali xizmatlar ko'rsatish, sug'urta da'volarini avtomatlashtirilgan tarzda qabul qilish va ko'rib chiqish jarayonlari zamonaviy sug'urta bozorining asosiy tendensiyalaridan biriga aylandi. Xalqaro amaliyotda mazkur jarayon raqamli sug'urta (Digital Insurance) yoki InsurTech atamaları orqali ifodalanib, u sug'urta xizmatlarining samaradorligi va shaffofligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xalqaro tahlillarga ko'ra, 2025-yilda jahon sug'urta bozorining umumiy hajmi 7 trln. AQSh dollaridan oshgan, shundan raqamli kanallar orqali ko'rsatilayotgan sug'urta xizmatlari ulushi 30-35 foizni tashkil etgan. Ayrim rivojlangan mamlakatlarda, jumladan AQSh va Yevropa Ittifoqi davlatlarida onlayn sug'urta polislari ulushi 50 foizdan yuqori darajaga yetgan. Shuningdek, raqamlashtirish natijasida sug'urta kompaniyalarining operatsion xarajatlari o'rtacha 20-30 foizga kamaygan, sug'urta da'volarini ko'rib chiqish muddatlari esa 2-3 barobar qisqargan [1].

Raqamli sug'urtaning yana bir muhim jihati katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data) va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bilan bog'liq. 2025-yilgi xalqaro hisobotlarga

ko'ra, sun'iy intellekt asosida risklarni baholash tizimlarini joriy etgan sug'urta kompaniyalarida firibgarlik holatlari 10–15 foizga kamaygan, individuallashtirilgan tariflar esa mijozlar qoniqish darajasini sezilarli oshirgan [2]. Bu esa raqamli sug'urta modellarining iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini tasdiqlaydi.

Milliy amaliyot nuqtai nazaridan, O'zbekiston sug'urta bozorida ham raqamlashtirish jarayonlari so'nggi yillarda faollashib bormoqda. 2025-yilda respublika sug'urta bozorida yig'ilgan sug'urta mukofotlari hajmi 12 trln. so'mdan oshgan, elektron sug'urta polislarining umumiy ulushi esa 45 foizga yaqinlashgan. Ayniqsa, majburiy sug'urta turlarida elektron platformalarning joriy etilishi aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun xizmatlardan foydalanishni ancha soddalashtirdi. Biroq, sug'urta kompaniyalarida raqamli infratuzilmaning noteng rivojlanishi, axborot xavfsizligi va raqamli kadrlar yetishmasligi bilan bog'liq muammolar hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda [3].

Shu sababli, sug'urta sohasini raqamlashtirish bo'yicha xalqaro tajribani chuqur o'rganish, uni milliy amaliyot bilan solishtirish hamda O'zbekiston sharoitiga mos samarali raqamli sug'urta modellarini ishlab chiqish ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Sug'urta sohasini raqamlashtirish masalalari so'nggi yillarda xalqaro ilmiy tadqiqotlar va tahliliy hisobotlarda keng yoritilmoqda. Aksariyat tadqiqotlar raqamli texnologiyalarni joriy etish sug'urta xizmatlarining samaradorligi, shaffofligi va mijozlarga yo'naltirilganligini oshirishini ta'kidlaydi.

Swiss Re Institute tomonidan tayyorlangan World Insurance Report 2025 hisobotida sug'urta sohasida raqamli kanallar ulushining oshib borishi asosiy global

tendensiya sifatida ko'rsatilgan. Mualliflar raqamlashtirish sug'urta kompaniyalariga risklarni aniqroq baholash, xarajatlarni qisqartirish va yangi raqamli mahsulotlarni joriy etish imkonini berayotganini ta'kidlaydi [4].

PwC kompaniyasining Global InsurTech Report 2025 tadqiqotida raqamli sug'urta InsurTech startaplar, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari bilan chambarchas bog'liq ekani qayd etilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli yechimlarni joriy etgan sug'urta kompaniyalarida mijozlar qoniqish darajasi va bozor ulushi an'anaviy kompaniyalarga nisbatan yuqoriroq ekani aniqlangan [5].

McKinsey & Company tahlillarida sug'urta sohasida raqamli transformatsiyani joriy etish strategik boshqaruv masalasi sifatida qaraladi. Mualliflar raqamlashtirishni faqat texnologiya emas, balki biznes modellarni qayta ko'rib chiqish jarayoni deb baholaydi va uning natijasida operatsion samaradorlik 20–30 foizga oshishini ta'kidlaydi [6].

OECD tomonidan e'lon qilingan tadqiqotlarda raqamli sug'urtaning institutsional va huquqiy jihatlariga alohida e'tibor qaratilgan. Unda raqamlashtirish jarayonida ma'lumotlar xavfsizligi, mijozlar huquqlarini himoya qilish va raqamli notenglik muammolari muhim masalalar sifatida ko'rsatilgan [7].

NTT DATA hisobotlarida raqamli sug'urta ekotizimini shakllantirishda platformaviy yondashuv ustuvor ekani ta'kidlanadi. Mualliflarga ko'ra, raqamli platformalar sug'urta kompaniyalari, banklar va fintex subyektlari o'rtasida integratsiyani kuchaytirib, kompleks moliyaviy xizmatlar taklif etish imkonini yaratadi [8].

The Business Research Company tomonidan olib borilgan bozor tadqiqotlarida InsurTech bozorining yuqori o'sish sur'atlari qayd etilgan. Tadqiqotga ko'ra, 2025-yilda raqamli sug'urta yechimlariga investitsiyalar hajmi sezilarli oshgan bo'lib, bu sug'urta

sohasining raqamli kelajagini belgilab bermoqda [9].

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sug'urta sohasini raqamlashtirish xalqaro miqyosda iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirish omili sifatida qaralmoqda. Biroq, milliy amaliyotda ushbu tajribani qo'llashda institutsional, texnologik va kadrlar bilan bog'liq muammolarni hisobga olish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur maqolada sug'urta sohasini raqamlashtirish jarayonlarini tadqiq etishda nazariy mushohada, tizimli yondashuv, tahlil va sintez, kuzatish hamda umumlashtirish usullaridan samarali foydalanildi. Xalqaro va milliy sug'urta bozorida raqamli texnologiyalarni joriy etish tajribasi tizimli ravishda o'rganilib, ularning sug'urta xizmatlari samaradorligi va boshqaruv mexanizmlariga ta'siri tahlil qilindi. Shuningdek, raqamli sug'urta modellarini amalga oshirish va rivojlantirish mexanizmlari, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari bo'yicha ilmiy xulosa va amaliy takliflar shakllantirildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Sug'urta sohasini raqamlashtirish jarayonlari 2025-yil holatiga ko'ra sug'urta bozorining barcha asosiy segmentlariga ta'sir ko'rsatib, xizmat ko'rsatish shakllari, risklarni baholash mexanizmlari va mijozlar bilan o'zaro munosabatlarni tubdan o'zgartirmoqda. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni joriy etish sug'urta kompaniyalari faoliyatining iqtisodiy samaradorligi va boshqaruv sifatini oshirishda muhim omilga aylangan.

Avvalo, raqamlashtirish sug'urta xizmatlarini ko'rsatish jarayonlarini soddalashtirish orqali operatsion samaradorlikni oshirmoqda. Elektron sug'urta polislari, onlayn shartnoma tuzish va avtomatlashtirilgan da'vo qabul qilish tizimlari natijasida hujjat aylanmasi qisqarib, xizmat

ko'rsatish muddatlari sezilarli darajada kamaydi. Bu esa sug'urta kompaniyalarining ma'muriy xarajatlarini kamaytirish bilan birga, mijozlar uchun xizmatlardan foydalanishni ancha qulaylashtirdi.

Tahlil natijalariga ko'ra, raqamli texnologiyalar asosida sug'urta da'volarini boshqarish tizimlarini joriy etgan kompaniyalarda da'volarni ko'rib chiqish jarayoni yanada shaffof va tezkor bo'lmoqda. Avtomatlashtirilgan tekshiruv mexanizmlari inson omilining ta'sirini kamaytirib, qaror qabul qilishda subyektivlikni qisqartirishga xizmat qilmoqda. Natijada sug'urta to'lovlarini amalga oshirish muddatlari qisqarib, mijozlar ishonchi oshmoqda.

Raqamlashtirishning yana bir muhim natijasi risklarni baholash sifatida namoyon bo'ladi. Katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilish imkoniyati sug'urta kompaniyalariga mijozlar profilini aniqroq shakllantirish, individual tariflar joriy etish va sug'urta portfelini diversifikatsiya qilish imkonini bermoqda. Bu holat risklarning mutanosib taqsimlanishiga va sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Milliy amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish jarayonlari ayrim sug'urta kompaniyalarida faol joriy etilayotgan bo'lsa-da, bozorda noteng rivojlanish kuzatilmog'da. Yirik sug'urta kompaniyalari raqamli platformalar va axborot tizimlarini keng joriy etgan holda raqobat ustunligiga ega bo'lmoqda, kichik va o'rta kompaniyalarda esa moliyaviy va texnologik cheklovlar sababli raqamlashtirish sur'ati nisbatan past qolmoqda.

Shu bilan birga, tahlil natijalari raqamli sug'urta sohasida muayyan muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi. Axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, raqamli kadrlar yetishmasligi va mavjud axborot tizimlarining o'zaro integratsiyasi bilan bog'liq masalalar raqamlashtirish jarayonlarini sekinlashtiruvchi omillar

hisoblanadi. Bu muammolarni bartaraf etmasdan turib raqamli sug'urta modellarini to'liq joriy etish qiyin bo'lib qolmoqda.

Sug'urta sohasini raqamlashtirish jarayonlari xalqaro amaliyotda turli mamlakatlarda turlicha model va texnologiyalar asosida amalga oshirilmoqda. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalar, sun'iy

intellekt, Big Data va avtomatlashtirilgan da'vo boshqaruv tizimlari sug'urta bozorining samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Quyidagi jadvalda sug'urta sohasini raqamlashtirish bo'yicha asosiy xalqaro tajribalar, qo'llanilayotgan texnologiyalar va ularning iqtisodiy natijalari umumlashtirilgan holda keltirilgan.

1-jadval

Sug'urta sohasini raqamlashtirishning xalqaro tajribalari [4-8]

Mamlakat	Qo'llanilayotgan raqamli yechimlar	Asosiy yo'nalish	Erishilgan natijalar
AQSh	InsurTech platformalar, AI, Big Data	Onlayn polislar, riskni baholash	Operatsion xarajatlar 25-30% kamaygan
Buyuk Britaniya	Raqamli brokerlar, mobil ilovalar	Mijozlar bilan raqamli aloqa	Onlayn sotuvlar ulushi 50% dan oshgan
Germaniya	Avtomatlashtirilgan da'vo tizimlari	Da'volarni tezkor ko'rib chiqish	Da'volar muddati 2-3 barobar qisqargan
Yaponiya	AI va IoT asosida sug'urta	Personallashgan tariflar	Risk baholash aniqligi oshgan
Singapur	Raqamli sug'urta ekotizimi	Platformaviy integratsiya	Mijozlar qoniqishi sezilarli o'sgan
Janubiy Koreya	Onlayn sug'urta platformalari	Elektron polislar	Sug'urta qamrovi kengaygan

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, xalqaro amaliyotda sug'urta sohasini raqamlashtirish asosan uchta yo'nalishda amalga oshirilmoqda: xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, risklarni aniq baholash va mijozlarga yo'naltirilgan raqamli platformalarni joriy etish. Ayniqsa, AQSh va Buyuk Britaniya tajribasida raqamli sug'urta bozorining asosiy drayveriga aylangani kuzatiladi.

Rivojlangan mamlakatlarda raqamli yechimlar joriy etilishi natijasida sug'urta kompaniyalarining operatsion xarajatlari sezilarli darajada qisqargan, da'volarni ko'rib chiqish jarayoni tezlashgan va shaffoflik darajasi oshgan. Bu esa raqamlashtirishning faqat texnologik emas, balki iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi muhim omil ekanini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, Yaponiya va Singapur tajribasi raqamli sug'urta ekotizimini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning

ahamiyatini ko'rsatadi. AI va IoT texnologiyalaridan foydalanish sug'urta tariflarini individuallashtirishga, risklarni oldindan prognoz qilishga va sug'urta xizmatlarining sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, sug'urta sohasini raqamlashtirish raqobatbardoshlikni oshirish, bozor qamrovini kengaytirish va mijozlar ishonchini mustahkamlashning samarali vositasi hisoblanadi. Ushbu tajriba milliy sug'urta bozori uchun ham muhim amaliy ahamiyatga ega bo'lib, uni bosqichma-bosqich joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sug'urta sohasini raqamlashtirish jahon moliya bozorida barqaror va uzoq muddatli tendensiyaga aylangan bo'lib, u sug'urta xizmatlarining samaradorligi, shaffofligi va mijozlarga yo'naltirilganligini

oshirishda muhim omil hisoblanadi. Xalqaro tajriba tahlili raqamli platformalar, sun'iy intellekt, Big Data va avtomatlashtirilgan da'vo boshqaruv tizimlari sug'urta kompaniyalarining operatsion xarajatlarini kamaytirish, xizmat ko'rsatish tezkorligini oshirish hamda risklarni aniq baholash imkoniyatlarini kengaytirishini tasdiqladi.

Milliy amaliyot tahlili esa O'zbekiston sug'urta bozorida raqamlashtirish jarayonlari faollashib borayotganini ko'rsatdi. Elektron sug'urta polislari, onlayn xizmatlar va raqamli hisob-kitob tizimlarining joriy etilishi aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun sug'urta xizmatlaridan foydalanishni ancha soddalashtirmoqda. Shu bilan birga, raqamli infratuzilmaning noteng rivojlanishi, axborot xavfsizligi va malakali kadrlar yetishmasligi raqamli sug'urta modellarini to'liq joriy etishda muayyan cheklovlarni keltirib chiqarayotgani aniqlandi.

Ushbu xulosalardan kelib chiqqan holda quyidagi amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

1. Sug'urta sohasida yagona raqamli platforma va standartlarni joriy etish orqali

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. *Swiss Re Institute. World Insurance Report 2025. – Zurich : Swiss Re, 2025. – 52 p.*
2. *PwC. Global InsurTech Report 2025: Digital transformation in insurance. – London: PricewaterhouseCoopers, 2025. – 74 p.*
3. *O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Sug'urta bozori rivojlanishi to'g'risida yillik hisobot. – Toshkent, 2025. – 45 b.*
4. *Swiss Re Institute. World Insurance Report 2025. – Zurich : Swiss Re, 2025. – 52 p.*
5. *PwC. Global InsurTech Report 2025. – London : PricewaterhouseCoopers, 2025. – 74 p.*
6. *McKinsey & Company. Insurance 2030: The impact of AI and digitalization. – New York, 2025. – 68 p.*
7. *OECD. Digital Transformation in Insurance Markets. – Paris : OECD Publishing, 2025. – 89 p.*
8. *NTT DATA. Insurtech Global Outlook 2025. – Tokyo, 2025. – 60 p.*
9. *The Business Research Company. Insurtech Global Market Report 2025. – London, 2025. – 120 p.*

kompaniyalar o'rtasida ma'lumotlar almashinuvi va integratsiya darajasini oshirish.

2. Sug'urta kompaniyalarida sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarini bosqichma-bosqich joriy etish orqali risklarni baholash va tariflarni individuallashtirish mexanizmlarini takomillashtirish.

3. Axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha institutsional va texnik chora-tadbirlarni kuchaytirish.

4. Sug'urta sohasi uchun raqamli kompetensiyalarga ega kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish.

5. Xalqaro ilg'or tajriba asosida InsurTech startaplarini qo'llab-quvvatlash va innovatsion sug'urta mahsulotlarini joriy etishni rag'batlantirish.

Umuman olganda, sug'urta sohasini raqamlashtirishni tizimli va kompleks tarzda amalga oshirish milliy sug'urta bozorining raqobatbardoshligini oshirish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash hamda aholi uchun sifatli sug'urta xizmatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.